

Rajzóra a Falcione-házban

Hajam szememből elsimította, a kibontott fonatokat a fejem búbján keskeny szalaggal összefogta, maga felé fordított, majd egyetlen hosszú copfot font, homlokom fölé tekerte, és rögtönzött emelvényen a törött támlájú angyalféjes faragott székre ültetett a terem közepén. Szólt hozzám, nem értettem, szedinepokretno, ezt megjegyeztem, de jelentését fel nem érhettem. Gyenge volt a fény odabenn, a sötét és ködös reggelben szúrós rossz levegő szivárgott kintről a csukott ablakon, tüsszentenem kellett tőle, amitől hajam lebomlott, ő nevetett – biztosan rajtam derül, gondoltam, és elszégyelltem magam –, mire társaim – kihegyezett ceruzával ültek a magas falak mellett körkörben sorakozó asztaloknál – a mennyezetről pislákoló égő halovány fényében sillámló rajzpapírok mögött felvihogtak, hertelenkedtek, majd pisszegésére nagy sokára lecsihadtak.

Onnan, a nagyfenti nézpontról, természetellenes mozdulatlanságban megpróbáltam érzékelni mindazt, ami alattam történik. Hang úgyszólván fel se ért hozzám, a szem pedig egyhamar megnehezedik tekintetének folytonos pásztázásától a lenti térben. Szinte félálomban figyeltem a mozdulatait, a rajzok fölé hajolását, s történt ez időtlen időkig, míg nem térdemhez ért egy aprócska szellő, váratlanul támasztotta a homályos terem hideg levegőjében fel-le járkálása a szikár testnek, melynek felső része most a cipőmíg ért. Olyá lettem, mint a büntetésből magányosságra ítéltettek általában, kétségbeestem, és sértődötté és síróssá lettem egy voltaképpen lényegtelen iménti szabályszegésem, az asztalra állított köcsög kötelező mérést mellőző rajzolása és kiáltó színekkel pettyezése miatt, s úgy rémlett, a rajzoló az ért tekingetnek fel rám, hogy lássák, miként tűröm némaságomnak és a tanár utasításai megtagadásának következményeit. Belém fészkelte a félelem. Fájdalom nyilallt a gyomromba. A szellempille voltam, akit szárnyát széttárva az ajtó fölé szegeztem a nyáron.

A rajzok, fentről úgy tűnt, közepesen sikerültek. Volt, akinek hosszasan magyarázott a ceruza tartásának és a lap beosztásának mikéntjéről, másoknak az arányokra hívta fel a figyelmét, miközben Iván, ki gondolataim mindig is

pontosan olvasta, magasan a feje fölé emelte lapját, amit egészen befedett egy rézvirág színű lepke, pontos mása az ajtó fölé szegezettnek. Rajtam kívül senki se vette észre. Rólam pedig megfélemedtek, s Iván eltűnt a reggel hideg homályában. – Nem is érdekel, milyennek látnak? – szólt fel végre hozzám, és leemelt a magasból. Olyan volt a hajának és a kezének a szaga, akár a húsvéti pázsíté. Észre se vettem, hogy most anyai nyelven beszél. – Nem érdekel, vágtam rá, pedig már-már hatalmába kerített a kíváncsiság láza. – Tízvalahány évvel ezelőtt, nyolcéves koromban, amikor annyi idős voltam mint most te, mindig igazat mondtam – okított volna, ám hátat fordítottam neki, festékeimmel babráltam, s köszönés nélkül kiléptem a csattogó hidegbe. Valami megnevezhetetlenről megijedtem. Hátranéztem. A rajzolók már elmentek, a magas üvegajtón átsötétlett a terem hideg csöndje, felnyúltam a kilincshez, visszamentem. A teremből kisebb ajtó nyílt egy folyosóra, onnan egy ugyancsak sötét helyiségbe léptem, raktárféle lehetett, utána keskeny folyosó és újabb sötét szoba következett, majd üvegezett veranda, odalátszottak a néhány éve vörös pribékek által halálra kínozott háziúr puszpángos kertjének csonka szobrai, kintről valamenynyit megvilágította egy fénycsóva, fehérségük megrémített, halottakra emlékeztek. A veranda végén kis üvegajtó, mögötte világosság, benyitottam.

Nem vette észre, hogy mögötte állok. A szoba úgyszólván sötétben maradt, a kicsi, de erős égő sugarai a papírra irányultak, csakis arra, s a visszaverődő fény az arcára olyan szintet vetett, mint amilyen a babérrózsa levelének visszája a nyárvégi napestében. Ceruzacsonkkal rajzolt, úgy tűnt, pusztá ujjal, mágusféle, gondoltam, és köhögnöm kellett. Ijedten nézett hátra, majd haragosan olyasmit kiabált – mint ki önmagával diszkutál –, hogy mit keresek ott, abban a börtönben, lám ő is aligha szabadul ki valaha is onnan, miért foglalkoztat holmi köcsögrajz és a kéz anatómiája, ez utóbbi szót nem értettem, szégyenemben sírás kerülgetett. Netán arra vagy kíváncsi, miként győzedelmeskedik a szellem az anyagon, hogy majdan buzgón mutogasd fontosnak vélt tapasztalataid, de jaj neked, ha közben már nem az a letörhetetlen benső kényszer űz, hanem csupán holmi munkaszokás, becsvágy, hát még ha ismétléssé, netán pusztá utánzássá zsugorul az alkotói láz! És megéri-e a kétkedés, hogy jó-e, amit a semmiből formálsz, magadnak szenvedés és öröm, másnak rébusz, firkálmány, kinevetett tárgy, pedig mi más ez itt, ez a sok vonás, mint papírra rögzített százféle félelem, miket kiokádott a lélek... szégyentelen magamutogatás. Teljességében mindenki másnak megfjejthetetlen írás.

Sokáig nézte a szembenső ostorfát, úgy tűnt, minden egyes ágának formáját éppen akkor, a számomra alig érthető lecke után igyekezett újra és újra, amíg a napfény a ködöt oszlatta, emlékezetébe vésni, akár az útra induló a hazai kép látványát szokta. Arca felfehérlett a hirtelen jött nappali világosságban, látszott erősen nézlk szemé fényének elevenedése, s akár völgy

felett az ormó, ha a vándor hirtelen alája lép, hogy elébe álltam, oly hatalmasnak tűnt. Na jó, maradj, szólalt meg végre, miközben a lámpát eloltotta, és a készülő rajzot egy üres lappal letakarta. S tréfálkozni támadott kedve, és miután előttem térdet hajtott meghorgadva, akár a színházban úrnője előtt a szolgál, hosszú dikcióba fogva ismertette ceruza és papír és festék és százféle művészkellék jelentőségét, egyet-egyet felemelve közülük mondta, csak mondta, csak mondta, s e tárgyakat táncoltatta, akár sátrában a bábos a kócfigurákat szokta, és én akkor e játéktól bátorítva sebtén felfedtem azt a rajzot, akár rétről ha csusszantja folyóba a havat a nap hirtelen sugara, és láttam a rajzon őt: arca megnyúlt s elkomorult, és megfehérlett haj és kiderült szakáll és bajusz keretezte, de a szem, minek eleven fénye évtizedek múlva arcomat oly sokszor bejárta, nevetve kutatta a léttelen lét sűrülő homályát. – Ne, ezt ne, kiáltotta, majd meggondolta magát, és a képet szemem elé tartotta: – Ilyennek látsz majd *akkor*, a hidegágyon! – És jámborult haragja. – Jól van, ne bőgj – folytatta szinte suttogva –, készítsd elő a lapokat! Nincs mivel rajzolnod? Itt ez a csonka ceruza!

Lainović: Bánat (részlet)